

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ PHÁT TRIỂN HỢP TÁC XÃ

PGS. TS. Bùi Thị Nga,
Học viện Nông nghiệp Việt Nam
ĐT: 0918839181

Email: Btnga@vnua.edu.vn/hieu0306@gmail.com

Mục lục

1. Khái quát về hợp tác xã	2
1.1 Khái niệm, giá trị cốt lõi, nguyên tắc và các mô hình hợp tác xã	2
1.1.1 Khái niệm	2
1.1.2 Giá trị cốt lõi của HTX.....	2
1.1.3 Nguyên tắc của HTX	2
1.1.4 Các mô hình HTX	3
1.2 Đặc điểm của HTX	4
1.3 Phân loại HTX	5
1.4 Vai trò của HTX	7
1.4.1 Vai trò của HTX đối với các thành viên.	7
1.4.2 Vai trò của HTX đối với địa phương.	7
1.4.3 Vai trò của HTX đối với Nhà nước.	8
2. Khái quát về phát triển HTX	8
2.1 Khái niệm phát triển HTX	8
2.2 Nội dung phát triển HTX	9
2.2.1. Phát triển về số lượng, quy mô	9
2.2.2. Phát triển về chất lượng	9
2.3. Các tiêu chí đánh giá phát triển HTX	10
2.3.1. Tiêu chí định tính.....	10
2.3.2. Tiêu chí định lượng.....	11
2.4. Các nhân tố ảnh hưởng đến phát triển HTX	11
2.4.1. Nhân tố khách quan	11
2.4.2. Nhân tố chủ quan.....	12
Tài liệu tham khảo	13

1. Khái quát về hợp tác xã

1.1 Khái niệm, giá trị cốt lõi, nguyên tắc và các mô hình hợp tác xã

1.1.1 Khái niệm

Hợp tác xã là một hiệp hội tự trị của những người tự nguyện đáp ứng nhu cầu và nguyện vọng kinh tế, xã hội và văn hóa chung thông qua một đơn vị SXKD thuộc sở hữu chung và do các thành viên kiểm soát dân chủ [1].

Mô hình HTX là một lựa chọn tốt cho việc kinh doanh, và nó có nhiều yếu tố hấp dẫn làm cho nó trở thành một trong số các mô hình kinh doanh hấp dẫn [2]. Đó là mô hình đáp ứng tất cả các nhu cầu của tất cả các bên liên quan, từ các nhân viên đến các nhà cung cấp, khách hàng và cộng đồng địa phương. HTX được sở hữu và kiểm soát bởi các thành viên của họ, và có rất nhiều loại khác nhau. Lý do chính hình thành nên HTX là cung cấp lợi ích tối đa cho tất cả các thành viên thông qua việc thu hút các thành viên trong các hoạt động kinh tế và mang đến nhiều lợi ích cho họ [3]. Các HTX hoạt động theo các nguyên tắc là tự nguyện, dân chủ, cùng tham gia các hoạt động kinh tế, tự chủ và độc lập, hợp tác cùng phát triển, tương hỗ nhau cùng phát triển [4].

Theo quy định tại khoản 1 Điều 3 Luật HTX năm 2012 [5], HTX là khái niệm dùng để chỉ một tổ chức kinh tế tập thể do ít nhất 07 thành viên cùng tự nguyện thành lập, đồng sở hữu và hợp tác tương trợ lẫn nhau trong việc thực hiện các hoạt động sản xuất kinh doanh, tạo ra việc làm, nhằm đáp ứng nhu cầu chung của tập thể các thành viên. HTX là tổ chức kinh tế có tư cách pháp nhân, hoạt động trên cơ chế tự chủ, tự chịu trách nhiệm, thực hiện cách thức quản lý HTX theo cơ chế bình đẳng và dân chủ.

1.1.2 Giá trị cốt lõi của HTX

HTX dựa trên các giá trị tự giúp đỡ, tự chịu trách nhiệm, dân chủ, bình đẳng, công bằng và đoàn kết. Theo truyền thống của những người sáng lập, các thành viên hợp tác tin vào các giá trị đạo đức của sự trung thực, cởi mở, trách nhiệm xã hội và chăm sóc người khác [1].

1.1.3 Nguyên tắc của HTX

Các nguyên tắc của HTX bao gồm:

+ Thành viên tự nguyện và rộng mở: HTX là các tổ chức tự nguyện, dành cho tất cả mọi người có thể sử dụng dịch vụ của họ và sẵn sàng chấp nhận trách nhiệm thành viên, không phân biệt giới tính, xã hội, chủng tộc, chính trị hoặc tôn giáo.

+ Kiểm soát dân chủ: HTX là các tổ chức dân chủ được kiểm soát bởi các thành viên của họ, những người tích cực tham gia thiết lập chính sách của họ và đưa ra quyết định. Nam giới và phụ nữ thực hiện quyền được bầu và có trách nhiệm với các thành viên

khác. Trong các HTX, các thành viên có quyền biểu quyết ngang nhau (mỗi thành viên, một phiếu) và các HTX ở các cấp khác cũng được tổ chức theo cách dân chủ.

+ Thành viên tham gia đóng góp về kinh tế: Các thành viên đóng góp công bằng và kiểm soát dân chủ vốn của HTX. Phần vốn đó là tài sản chung của HTX. Thành viên thường nhận được phần lợi ích, nếu có, tương xứng với phần vốn đóng góp của mình. Các thành viên phân bổ lợi nhuận cho bất kỳ hoặc tất cả các mục đích sau: phát triển HTX của họ, có thể bằng cách dự trữ, tái đầu tư; chia lợi ích cho các thành viên tương ứng với phần vốn góp của họ với HTX; và hỗ trợ các hoạt động khác được phê duyệt bởi các thành viên.

+ Tự chủ và độc lập: HTX là các tổ chức tự chủ, tự lực do các thành viên của họ kiểm soát. Nếu họ tham gia vào các thỏa thuận với các tổ chức khác, bao gồm cả chính phủ, hoặc huy động vốn từ các nguồn bên ngoài, họ sẽ thực hiện theo các điều khoản đảm bảo sự kiểm soát dân chủ của các thành viên và duy trì quyền tự chủ hợp tác của họ.

+ Giáo dục, Đào tạo và Thông tin: HTX cung cấp dịch vụ giáo dục và đào tạo cho các thành viên của họ, người đại diện được bầu, người quản lý và nhân viên để họ có thể đóng góp hiệu quả cho sự phát triển của các HTX của họ. Họ thông báo cho công chúng - đặc biệt là những người trẻ tuổi và các nhà lãnh đạo về quan điểm, về bản chất và lợi ích của việc hợp tác.

+ Hợp tác giữa các HTX: HTX phục vụ các thành viên của họ một cách hiệu quả nhất và tăng cường phong trào hợp tác bằng cách làm việc cùng nhau thông qua các cấu trúc địa phương, quốc gia, khu vực và quốc tế.

+ Quan tâm đến cộng đồng: HTX làm việc vì sự phát triển bền vững của cộng đồng của họ thông qua các chính sách được phê duyệt bởi các thành viên của họ.

1.1.4 Các mô hình HTX

Có nhiều loại mô hình HTX khác nhau như:

+ HTX truyền thống là loại được mở cho tất cả, và không tính phí thành viên tham gia. Quyền sở hữu là tập thể, và trên nguyên tắc mỗi thành viên sẽ có 1 phiếu bầu khi thực hiện bầu cử. Trong loại này, không có kiểm soát bên ngoài đối với HTX và lợi nhuận không được chi trả cho các thành viên như cổ tức. Thay vào đó, chúng được đưa ra như một phần hoàn lại tiền góp của các thành viên. Không có quản lý chuyên nghiệp, và họ dựa vào chuyên môn của các thành viên trong công tác quản lý.

+ HTX có sự tham gia là loại hình HTX trong đó có cả thành viên và cổ phần của nhà đầu tư, cho phép những người không phải là thành viên sở hữu cổ phần [6].

+ HTX phụ trợ liên quan đến hoạt động của các bộ phận SXKD thông qua các đơn vị phụ trợ. Các nhà đầu tư bên ngoài vào HTX được phép bỏ phiếu [4].

+ Hợp tác thế hệ mới: Trong trường hợp này, tư cách thành viên được mở và chỉ giới hạn cho những cá nhân đã mua quyền giao dịch với HTX. Các mô hình HTX thế hệ

mới nổi lên ở Mỹ vào những năm 1990 và mang đến tiềm năng để xác định lại mô hình HTX [7].

1.2 Đặc điểm của HTX

HTX có những đặc điểm sau đây:

Thứ nhất, HTX là một tổ chức kinh tế có tính tập thể. HTX được xác định là một tổ chức kinh tế, bởi lẽ đây cũng là một tổ chức được thành lập và hoạt động theo quy định của pháp luật Việt Nam, mà cụ thể là hoạt động theo quy định của Luật HTX và các văn bản hướng dẫn Luật HTX. Việc khẳng định HTX là một tổ chức kinh tế được quy định cụ thể tại khoản 1 Điều 3 Luật HTX năm 2012, và tại khoản 16 Điều 3 Luật Đầu tư năm 2014 [8].

Tuy nhiên, HTX không phải là một tổ chức kinh tế thông thường mà là tổ chức kinh tế mang tính tập thể. Đặc điểm này xuất phát từ đặc trưng HTX là tổ chức được lập nên dưới sự tham gia của tập thể nhiều xã viên cùng tự nguyện hợp tác, tương trợ cùng nhau giải quyết các yêu cầu chung, mục đích chung trong việc sản xuất, kinh doanh và phát triển kinh tế. HTX cũng được xác định là sự thể hiện của hình thức kinh tế tập thể, sự sở hữu tập thể.

Thứ hai, HTX là tổ chức kinh tế vừa thể hiện tính kinh doanh vừa mang tính xã hội. HTX là tổ chức kinh tế mang tính xã hội, bởi bên cạnh việc cùng sản xuất và cùng kinh doanh, tạo ra thu nhập thì HTX còn tạo điều kiện cho tất cả các thành viên của mình cùng lao động sản xuất, đóng góp trên cơ sở tự nguyện và được hưởng lợi từ việc lao động của mình. Việc thành lập và phát triển của HTX không chỉ tạo ra việc làm cho thành viên, giảm được tình hình thất nghiệp của xã hội mà còn tạo điều kiện phát triển cho những cá nhân nhỏ lẻ, không đủ khả năng tự kinh doanh độc lập. Ngoài ra, qua khái niệm HTX, có thể thấy đây là sự thể hiện của hình thái kinh tế tập thể mang tính cộng đồng.

Thứ ba, HTX có số lượng thành viên tối thiểu là 07 thành viên. Đặc điểm này xuất phát từ việc để thành lập HTX thì ít nhất phải có ít nhất 07 thành viên tự nguyện tham gia thành lập HTX. Thành viên của HTX có thể là cá nhân, hộ gia đình, và cũng có thể là pháp nhân. Trong đó, nếu là cá nhân thì phải từ đủ 18 tuổi trở lên, có đầy đủ năng lực hành vi dân sự; nếu là hộ gia đình thì phải có người đại diện hợp pháp theo quy định của pháp luật.

Thứ tư, HTX có tư cách pháp nhân và chịu trách nhiệm hữu hạn trong phạm vi vốn của mình. HTX là một tổ chức có tư cách pháp nhân, bởi tổ chức này đáp ứng đầy đủ các điều kiện để được công nhận là pháp nhân theo quy định tại Điều 74 Bộ luật Dân sự năm 2015 [9].

Cụ thể: HTX là tổ chức được thành lập một cách hợp pháp theo quy định của Luật HTX. HTX được thành lập dưới sự tự nguyện thành lập của các sáng lập viên thông qua hội nghị thành lập HTX. HTX có điều lệ, có tên, biểu tượng riêng của HTX, và có đăng ký

tại cơ quan nhà nước có thẩm quyền trước khi chính thức đi vào hoạt động. HTX cũng có cơ cấu tổ chức như cơ cấu tổ chức của một pháp nhân, cũng có cơ quan điều hành, có điều lệ theo quy định của pháp luật. Cơ cấu tổ chức của HTX, bao gồm đại hội thành viên, hội đồng quản trị, giám đốc (tổng giám đốc) và ban kiểm soát hoặc kiểm soát viên. Trong đó, đại hội thành viên là cơ quan có quyền quyết định cao nhất của HTX. Còn hội đồng quản trị HTX là cơ quan quản lý HTX do hội nghị thành lập hoặc đại hội thành viên bầu. Giám đốc (tổng giám đốc) là người điều hành hoạt động của HTX. Và Ban kiểm soát hoặc kiểm soát viên là cơ quan/người do đại hội thành viên bầu và kiểm soát, giám sát hoạt động của HTX.

HTX có tài sản độc lập với cá nhân, pháp nhân khác và tự chịu trách nhiệm bằng tài sản của mình. Tài sản của HTX không chỉ là tiền (vốn góp, vốn huy động, vốn hình thành trong quá trình hoạt động, các khoản trợ cấp, lợi nhuận), mà còn là các phần vật chất khác như tài sản hiện hữu cố định, quyền sử dụng đất. Những tài sản của HTX được quản lý và sử dụng theo nguyên tắc, quy định trong điều lệ, trong quy chế quản lý tài chính, và hoàn toàn độc lập với tài sản riêng của các xã viên (thành viên HTX). Mọi giao dịch liên quan đến hoạt động của HTX đều do HTX chịu trách nhiệm trong phạm vi tài sản của mình. HTX độc lập tham gia vào các quan hệ pháp luật.

Thứ năm, các thành viên của HTX tham gia HTX không chỉ trên tinh thần tự nguyện, cùng lao động sản xuất, cùng làm việc, cùng đầu tư mà còn trên cơ sở cùng phân phối và cam kết sử dụng hàng hóa, dịch vụ do chính HTX cung cấp. Trường hợp không sử dụng sản phẩm dịch vụ trong thời gian từ 03 năm trở lên hoặc không làm việc trong HTX từ 02 năm trở lên thì có thể bị mất tư cách thành viên. Điều này cũng cho thấy sự khác biệt đối với các hình thái kinh doanh khác.

1.3 Phân loại HTX

Việc phân loại HTX được dựa trên các tiêu thức, và tương ứng với mỗi tiêu thức phân loại, có các loại hình HTX như sau:

- Căn cứ theo sản phẩm, dịch vụ HTX cung ứng cho thành viên, HTX được phân loại thành:
  - + HTX phục vụ sản xuất là HTX thành lập nhằm mục tiêu cung ứng các sản phẩm, dịch vụ đầu vào, chế biến, tiêu thụ sản phẩm dịch vụ đầu ra cho thành viên nhằm phục vụ hoạt động kinh tế của thành viên. Thành viên vừa là chủ sở hữu vừa là người sử dụng sản phẩm, dịch vụ của HTX.
  - + HTX phục vụ tiêu dùng là HTX thành lập nhằm mục tiêu cung ứng sản phẩm, dịch vụ đáp ứng nhu cầu tiêu dùng của thành viên. Thành viên vừa là chủ sở hữu vừa là khách hàng tiêu dùng sản phẩm, dịch vụ của HTX.
  - + HTX tạo việc làm là HTX thành lập nhằm mục tiêu tạo việc làm cho thành viên. Thành viên vừa là chủ sở hữu vừa là người lao động trong HTX.

- + HTX hỗn hợp là HTX hoạt động nhằm từ hai mục tiêu nêu trên trở lên.
  - Căn cứ theo số lượng thành viên, HTX được phân loại thành ¹:
    - + HTX quy mô thành viên siêu nhỏ là HTX có dưới 50 thành viên;
    - + HTX quy mô thành viên nhỏ là HTX có từ 50 đến 300 thành viên;
    - + HTX quy mô thành viên vừa là HTX có từ trên 300 đến 1.000 thành viên;
    - + HTX quy mô thành viên lớn là HTX có từ trên 1.000 thành viên trở lên;
  - Căn cứ theo tổng nguồn vốn, HTX được phân loại thành:
    - + HTX quy mô vốn siêu nhỏ là HTX có tổng nguồn vốn dưới 1 tỷ đồng;
    - + HTX quy mô vốn nhỏ là HTX có tổng nguồn vốn từ 1 tỷ đồng đến dưới 5 tỷ đồng;
    - + HTX quy mô vốn vừa là HTX có tổng nguồn vốn từ 5 tỷ đến dưới 50 tỷ đồng;
    - + HTX quy mô vốn lớn là HTX có tổng nguồn vốn từ 50 tỷ đồng trở lên.
  - Căn cứ theo mức độ hoạt động, HTX được phân loại
    - + HTX đang hoạt động có kết quả sản xuất kinh doanh
    - + HTX đang đầu tư, chưa đi vào hoạt động,
    - + HTX tạm ngừng kinh doanh có đăng ký,
    - + HTX ngừng hoạt động không đăng ký hoặc chờ giải thể.
  - Phân loại theo lĩnh vực hoạt động, có các loại hình HTX như sau:
    - + HTX trồng trọt, chăn nuôi là các HTX tập trung chủ yếu vào hoạt động sản xuất trong lĩnh vực trồng trọt, chăn nuôi.
    - + HTX công nghiệp - tiểu thủ công nghiệp là các HTX hoạt động sản xuất kinh doanh chủ yếu trong lĩnh vực công nghiệp hoặc tiểu thủ công nghiệp.
    - + HTX thương mại dịch vụ là các HTX tập trung chủ yếu hoạt động trong lĩnh vực thương mại, dịch vụ
    - + HTX xây dựng: là các HTX tập trung chủ yếu hoạt động trong lĩnh vực xây dựng
    - + HTX môi trường là các HTX tập trung chủ yếu vào hoạt động thu gom, tập hợp, xử lý rác thải, bảo vệ môi trường.

---

¹

Thông tư số 01/2020/TT-BKHĐT ngày 19/2/2020 về hướng dẫn phân loại và đánh giá HTX của Bộ Kế hoạch và Đầu tư.

+ HTX giao thông vận tải là các HTX tập trung chủ yếu vào các hoạt động vận tải hành khách và vận tải hàng hóa.

+ HTX tín dụng là các HTX tập trung vào huy động và cho vay vốn.

1.4 Vai trò của HTX

HTX có vai trò to lớn trong nền kinh tế quốc dân. Cụ thể:

1.4.1 Vai trò của HTX đối với các thành viên.

Mô hình HTX xuất phát và hình thành hoàn toàn trên tinh thần tự nguyện, tương thân, tương ái giúp đỡ lẫn nhau giữa các thành viên nên HTX là tổ chức liên kết hợp tác của bản thân các thành viên. Các thành viên giúp đỡ lẫn nhau thông qua việc hợp tác này. Thông qua HTX mà các thành viên có thể tương trợ, giúp đỡ được cho nhau, tự cứu được lấy mình, trước khi mất hết những cơ sở kinh tế để tồn tại nếu không hợp tác lại với nhau. Nếu các thành viên có điều kiện tiếp cận với các loại thị trường (thị trường nguyên, nhiên, vật liệu đầu vào, thị trường dịch vụ, sản phẩm đầu ra) nhờ có mô hình kinh tế HTX, các thành viên đã có điều kiện tiếp cận với các sản phẩm và dịch vụ của thị trường này tốt hơn. Thành viên cũng sẽ được tư vấn, cung cấp thông tin, trao đổi kinh nghiệm thông qua HTX vì đó cũng thường là nơi tập hợp kiến thức, hiểu biết, kinh nghiệm làm ăn của cả địa phương. Họ sẽ tự tạo ra được công ăn việc làm cho bản thân và có thể còn cho cả địa phương nữa. Họ cũng được hưởng những quyền lợi từ HTX với tư cách là chủ sở hữu như được chia cổ tức, được quyền tham gia biểu quyết, quyết định các chính sách kinh doanh của HTX thông qua các bộ máy, cơ quan lãnh đạo để HTX ngày càng phục vụ họ đặc lực và tốt hơn. Qua sự hỗ trợ này mà các hoạt động kinh tế, sản xuất, kinh doanh của các thành viên đã được hỗ trợ thiết thực, cuộc sống của họ được cải thiện rõ rệt và có những tích lũy. Trước đây, khi chưa có mô hình này, nếu từ hoạt động kinh tế của bản thân, họ không thể tạo ra lợi nhuận hoặc chỉ tạo ra ít lợi nhuận thì nay, trong sự hợp tác, họ được hỗ trợ và có điều kiện tạo ra nhiều lợi nhuận hơn. Đó chính là ý nghĩa to lớn của mô hình kinh tế hợp tác nói chung và mô hình HTX nói riêng. Các HTX có vai trò bảo đảm và duy trì sự độc lập về kinh tế và cơ sở kinh tế để tồn tại và phát triển của các thành viên.

1.4.2 Vai trò của HTX đối với địa phương.

HTX cung cấp các dịch vụ cho dân cư trên địa bàn hoạt động. Bất kể người dân nào cũng sẽ được hưởng các sản phẩm, dịch vụ của HTX với tư cách là khách hàng. HTX vừa là người quản lý tài sản của thành viên, dân cư, vừa là nhà đầu tư trên địa bàn. Đó cũng là nơi học nghề cho nhiều người. Trình độ và nhận thức của người dân trên địa bàn cũng sẽ được nâng cao thông qua các hoạt động tư vấn, thông tin của bản thân HTX, góp phần nâng cao trình độ dân trí tại địa phương. Những ý nghĩa về xã hội như góp phần, xoá đói giảm nghèo, hỗ trợ địa phương chuyển đổi cơ cấu nông nghiệp, vật nuôi, cây trồng... cũng là những đóng góp rất tích cực. HTX cũng đóng góp một cách đáng kể các khoản thuế hàng năm cho ngân sách địa phương. Các HTX sẽ là những tổ chức hoạt động tại địa phương,

bám sát địa bàn, tham gia vào các chương trình phát triển kinh tế ở địa phương, hỗ trợ đắc lực nhất cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ một cách kịp thời, tạo ra nhiều việc làm và đóng góp vào tăng trưởng kinh tế. Như vậy, HTX là một yếu tố kinh tế quan trọng ở địa phương, góp phần nâng cao đời sống, thu nhập của người dân đem lại ổn định trật tự chính trị, xã hội trên địa bàn, tạo điều kiện cho phát triển kinh tế.

1.4.3 Vai trò của HTX đối với Nhà nước.

Hoạt động của những HTX sẽ bổ sung cho những nỗ lực vĩ mô của Nhà nước như cung cấp vốn cho người nghèo, nông thôn, nông nghiệp, thực hiện các mục tiêu xã hội lớn như tạo công ăn việc làm, xoá đói giảm nghèo, ổn định tình hình trật tự kinh tế, chính trị, xã hội... ở những nơi, lĩnh vực mà nhiều khi Nhà nước không có khả năng hay hoạt động không hiệu quả thì mô hình HTX lại là phù hợp. Mô hình HTX thể hiện rất rõ tinh thần phát huy nội lực của người dân để tự giải quyết các khó khăn, vướng mắc của chính bản thân. Mô hình HTX cũng góp phần thực hiện các chương trình huy động tiềm năng trong nhân dân phục vụ cho đầu tư, giảm thiểu tình trạng lãng phí tài nguyên, đặc biệt các vùng nông nghiệp, nông thôn với điều kiện cơ sở hạ tầng còn nhiều khó khăn.

2. Phát triển HTX

2.1 Khái niệm phát triển HTX

Phát triển là quá trình vận động tiến lên từ thấp đến cao, từ đơn giản đến phức tạp, từ kém hoàn thiện đến hoàn thiện hơn của một sự vật. Quá trình vận động đó diễn ra vừa dần dần, vừa nhảy vọt để tạo ra cái mới thay thế cái cũ. Sự phát triển là kết quả của quá trình thay đổi dần về lượng dẫn đến sự thay đổi về chất, quá trình diễn ra theo đường xoắn ốc và hết mỗi chu kỳ sự vật lặp lại đường như sự vật ban đầu nhưng ở mức (cấp độ) cao hơn.

Phát triển HTX

Kinh tế tập thể, nòng cốt là HTX, là thành phần kinh tế quan trọng đã được Đảng và Nhà nước xác định tại các Nghị quyết Đại hội Đảng: *“Phát triển nền kinh tế nhiều hình thức sở hữu, nhiều thành phần kinh tế, trong đó kinh tế nhà nước giữ vai trò chủ đạo; kinh tế nhà nước cùng với kinh tế tập thể ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân”* [10], *“Kinh tế tập thể phát triển với nhiều hình thức hợp tác đa dạng, trong đó HTX là nòng cốt”* [11]. Phát triển kinh tế tập thể nói chung và phát triển kinh tế HTX nói riêng đã trở thành chủ trương nhất quán và xuyên suốt của Đảng trong phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.

Như vậy, phát triển HTX là sự gia tăng về số lượng và quy mô HTX, thay đổi chất lượng của HTX về nguồn nhân lực, nguồn vốn, thu nhập, nâng cao kết quả và hiệu quả, tạo ra nhiều loại hình HTX kiểu mới, tăng cường tính tự chủ, khai thác tối đa tiềm năng, lợi thế của HTX, nâng cao hơn nữa vai trò của HTX đối với sự phát triển, bảo đảm an sinh xã hội của đất nước.

2.2 Nội dung phát triển HTX

2.2.1. Phát triển về số lượng, quy mô

+ Gia tăng về số lượng HTX trong một thời gian nhất định có thể được thực hiện bằng các cách sau đây:

- Thành lập mới các HTX: Việc vận động, tuyên truyền và hỗ trợ các điều kiện cho để các cá nhân, tổ chức tham gia thành lập mới các HTX sẽ góp phần gia tăng thêm số lượng các HTX.
- Giải thể, xóa tên các HTX làm ăn kém hiệu quả: Việc giải thể, xóa tên các HTX làm ăn kém hiệu quả, không có hoặc không còn khả năng tồn tại là điều cần thiết trong quá trình thúc đẩy, phát triển các HTX.
- Chuyển đổi loại hình kinh doanh từ các loại hình kinh doanh khác như doanh nghiệp, cơ sở kinh doanh, ... sang HTX cũng là một cách gia tăng số lượng HTX.

+ Gia tăng quy mô HTX có thể được thực hiện bằng các cách sau:

- Mở rộng quy mô vốn: Quy mô vốn có thể gia tăng bằng cách huy động và gia tăng vốn góp từ các thành viên HTX; vay vốn từ các tổ chức tín dụng để mở rộng kinh doanh; huy động vốn góp từ các cá nhân, tổ chức; mở rộng vốn từ nguồn lợi nhuận để lại.
- Mở rộng quy mô nguồn nhân lực: Quy mô nguồn nhân lực có thể được mở rộng bằng cách gia tăng số lượng thành viên HTX, hoặc thuê thêm lao động làm việc cho HTX.
- Mở rộng quy mô đất đai của HTX có thể được thực hiện thông qua mua, thuê thêm đất, hoặc mở rộng góp vốn bằng đất đai.
- Mở rộng quy mô các yếu tố đầu vào khác như khoa học công nghệ, máy móc thiết bị. quy mô sản xuất bằng cách cập nhật các công nghệ hiện đại; mua sắm, đầu tư thêm các thiết bị, máy móc; gia tăng ca, kíp làm việc, gia tăng mua sắm các nguyên liệu và yếu tố đầu vào của quá trình sản xuất.
- Mở rộng quy mô thị trường có thể được thực hiện bằng cách mở rộng và gia tăng thị phần ở thị trường hiện tại, gia tăng tiếp cận các thị trường mới, gia tăng các dòng sản phẩm mới.

2.2.2. Phát triển về chất lượng

- Phát triển chất lượng nguồn nhân lực trong HTX: chất lượng đầu vào của lao động bao gồm thể lực và trí lực của người lao động, đặc biệt là trí lực như kỹ năng, kiến thức và kỷ luật của đội ngũ lao động là yếu tố quan trọng nhất của phát triển đối với HTX. Các yếu tố sản xuất trong HTX như máy móc thiết bị, nguyên vật liệu hay công nghệ sản xuất chỉ có thể phát huy được tối đa hiệu quả bởi đội ngũ lao động có trình độ văn hóa, có sức khỏe

và kỷ luật lao động tốt. Chất lượng nguồn nhân lực có thể phát triển bằng việc tập huấn, đào tạo, bồi dưỡng, hội thảo chia sẻ kinh nghiệm, v.v.

- Phát triển nguồn lực tài chính, tăng trưởng về doanh thu, lợi nhuận, năng suất, tăng hiệu quả hoạt động sản xuất của các HTX. Gia tăng và phát triển hiệu quả sử dụng vốn trong HTX, trên cơ sở đó tạo điều kiện phát triển HTX.

- Phát triển lực lượng sản xuất, ứng dụng khoa học kỹ thuật, công nghệ sản xuất tiên tiến: trong quá trình hoạt động của HTX, việc không ngừng ứng dụng khoa học kỹ thuật, thay đổi công nghệ sản xuất theo hướng hiện đại sẽ làm tăng năng suất lao động, cải thiện chất lượng sản phẩm, đáp ứng tốt hơn nhu cầu người tiêu dùng, trên cơ sở đó sẽ gia tăng doanh thu, lợi nhuận và góp phần quan trọng trong việc phát triển của HTX. Công nghệ sản xuất hiện đại cho phép cùng một lượng lao động có thể tạo ra sản lượng cao hơn, nghĩa là quá trình sản xuất có hiệu quả hơn. Công nghệ phát triển ngày càng nhanh chóng và ngày nay công nghệ thông tin, công nghệ sinh học, công nghệ vật liệu mới... có những bước tiến như vũ bão góp phần gia tăng hiệu quả của sản xuất. Tuy nhiên, thay đổi công nghệ không chỉ thuần túy là việc tìm tòi, nghiên cứu; công nghệ có phát triển và ứng dụng một cách nhanh chóng được là nhờ sự đổi mới.

- Phát triển liên kết sản xuất theo chuỗi giá trị

Việc liên kết sản xuất theo chuỗi giá trị đã đem lại lợi ích cho HTX và thành viên; góp phần giảm bớt nhiều khâu trung gian, giảm chi phí, hạ giá thành, gia tăng giá trị sản phẩm, thúc đẩy phát triển kinh tế thành viên,... là yếu tố tích cực góp phần xây dựng xã nông thôn mới, đóng góp quan trọng vào sự phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh.

2.3. Các tiêu chí đánh giá phát triển HTX

Việc đánh giá HTX dựa trên nhiều tiêu chí khác nhau, có thể chia thành chỉ tiêu định tính và tiêu chí định lượng.

2.3.1. Tiêu chí định tính

Nhóm tiêu chí định tính bao gồm tiêu chí về quản trị và nhóm tiêu chí về thành viên.

- Nhóm tiêu chí về quản trị, điều hành và năng lực của HTX bao gồm các tiêu chí như sau:
  - o Trình độ của cán bộ quản lý, điều hành
  - o Chế độ, chính sách cho thành viên và người lao động
  - o Mức độ áp dụng tiến bộ khoa học kỹ thuật, xây dựng thương hiệu,
  - o Khả năng liên kết chuỗi giá trị của các HTX.
- Nhóm tiêu chí về thành viên, lợi ích thành viên và cộng đồng, bao gồm các tiêu chí sau:
  - o Mức độ tham gia của thành viên đối với HTX;

- Lợi ích thành viên;
- Sản phẩm, dịch vụ HTX cung ứng cho thành viên;
- Công tác thông tin, truyền thông, đào tạo bồi dưỡng;

2.3.2. Tiêu chí định lượng

Nhóm tiêu chí định lượng bao gồm các tiêu chí sau:

- Vốn của HTX: Vốn điều lệ, vốn huy động, vốn tự có, vốn đi vay, vốn kinh doanh
- Số lao động: Số lao động qua các năm, số lao động theo giới tính, số lao động qua thâm niên công tác, số lao động theo trình độ văn hóa, số lao động theo trình độ chuyên môn nghiệp vụ, số lao động được đào tạo.
- Tài sản của HTX: Tài sản cố định, tài sản lưu động, tài sản tự có, tài sản được tài trợ, tài sản đi mượn.
- Kết quả sản xuất kinh doanh trong năm của HTX: Bao gồm chủng loại, khối lượng/số lượng sản phẩm sản xuất, doanh thu, chi phí, lợi nhuận
- Trích lập các Quỹ của HTX: Các quỹ khen thưởng, quỹ phúc lợi, v.v.

2.4. Các nhân tố ảnh hưởng đến phát triển HTX

2.4.1. Nhân tố khách quan

- Điều kiện, môi trường kinh tế, chính trị và xã hội

Những thay đổi về điều kiện kinh tế-xã hội là các yếu tố ảnh hưởng khá nhiều đến quá trình phát triển của HTX. Nếu nền kinh tế quốc gia đang trên đà phát triển, chu kỳ kinh tế tăng trưởng thì sẽ tạo điều kiện phát triển các loại hình kinh tế xã hội nói chung, loại hình kinh tế tập thể, trong đó HTX là hình thức then chốt nói riêng. Ngược lại, nếu nền kinh tế chậm phát triển, rơi vào chu kỳ suy thoái sẽ ảnh hưởng tiêu cực đến quá trình phát triển của mọi loại hình kinh tế, và HTX cũng bị ảnh hưởng theo.

Bên cạnh đó, nếu một quốc gia có nền chính trị ổn định, trật tự thì sẽ ảnh hưởng tích cực đến quá trình phát triển của các loại hình kinh tế nói chung, HTX nói riêng. Nếu quốc gia có nền chính trị bất ổn, các điều kiện để tiến hành sản xuất kinh doanh sẽ bị đình trệ và ảnh hưởng tiêu cực, HTX cũng bị ảnh hưởng tiêu cực.

Ở xã hội có tính cộng đồng cao, có ý thức tốt thì quá trình hợp tác diễn ra tốt hơn, xu hướng hợp tác, liên kết nhiều hơn và kinh tế hợp tác nói chung, HTX nói riêng sẽ có cơ hội phát triển tốt hơn và ngược lại.

- Thị trường

Các loại thị trường, bao gồm cả thị trường các yếu tố đầu vào lẫn thị trường yếu tố đầu ra ảnh hưởng rất nhiều đến quá trình phát triển của HTX. Thị trường yếu tố đầu vào như nguồn nguyên nhiên, vật liệu phong phú, đa dạng sẽ tạo điều kiện phát triển HTX tốt

hơn. Tương tự như vậy, thị trường lao động lao động và việc làm cũng ảnh hưởng khá lớn đến sự phát triển của HTX. Trong bối cảnh toàn cầu hoá và trước yêu cầu phát triển của một nền kinh tế tri thức, nhu cầu về lực lượng lao động của xã hội đang có sự thay đổi về chất. Khi lực lượng lao động dồi dào, có trình độ và chất lượng cao hơn sẽ có ảnh hưởng tích cực đến sự phát triển của HTX. Ngoài ra, các thị trường yếu tố đầu vào khác ảnh hưởng đến sự phát triển của HTX bao gồm: thị trường vốn, thị trường khoa học công nghệ, thị trường tri thức, v.v.

Bên cạnh thị trường đầu vào, thị trường đầu ra có ảnh hưởng mang tính quan trọng đối với sự tồn tại và phát triển của các HTX. HTX nào có thị trường đầu ra tốt, ổn định, thị phần cao thì HTX đó có cơ hội phát triển tốt hơn. Ngược lại, HTX nào có thị trường đầu ra không ổn định, bấp bênh, thị phần thấp thì HTX đó có cơ hội phát triển thấp hơn và nguy cơ phá sản cao hơn.

- Chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước

Trong quá trình phát triển của HTX, nước ta luôn áp dụng cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, nhân dân làm chủ”. Chính vì vậy, mọi đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước đều ảnh hưởng đến phát triển kinh tế nói chung và phát triển các hình thức kinh tế tập thể, trong đó có HTX nói riêng. Bởi vì:

- Nhà nước là người xây dựng hệ thống luật pháp, định hướng phát triển các loại hình, mô hình và hình thức phát triển kinh tế nói chung, HTX nói riêng. Nhà nước cũng là người sẽ kiểm tra, giám sát những việc gì các HTX được làm, phải làm và không được làm trong khuôn khổ pháp luật;

- Hệ thống chính sách và công cụ của nhà nước như chính sách tài chính, đầu tư, hỗ trợ, các chương trình dự án như chương trình phát triển nông thôn mới, chương trình mỗi xã một sản phẩm (OCOP), chương trình xóa đói giảm nghèo,... của Nhà nước có tác động rất lớn đến sự phát triển của các HTX, đặc biệt là các HTX ở các vùng sâu, vùng xa.

- Hệ thống pháp luật

Đây là nhân tố quan trọng ảnh hưởng trực tiếp đến việc phát triển của HTX. Cũng như các thành phần kinh tế khác, kinh tế tập thể mà nòng cốt là HTX cũng phải hoạt động trong khuôn khổ pháp luật và hành lang pháp lý. Hệ thống pháp luật sẽ tạo ra môi trường hoạt động cho các HTX và ảnh hưởng đến sự phát triển của HTX.

2.4.2. Nhân tố chủ quan

** Tổ chức bộ máy quản lý của HTX*

Con người là nhân tố trung tâm của bộ máy quản lý. Năng lực cán bộ quản lý là yếu tố quyết định trong quản lý nói chung và trong quản lý HTX nói riêng. Trình độ quản lý của lãnh đạo các đơn vị tác động rất lớn tới kết quả và hiệu quả hoạt động của HTX, từ đó, ảnh hưởng mang tính quan trọng tới sự phát triển của các HTX.

** Công tác kế hoạch*

Công cụ này đóng vai trò rất quan trọng trong quản lý HTX nói chung và hiệu quả cũng như sự phát triển của HTX nói riêng. Công tác kế hoạch, bao gồm cả kế hoạch phát triển sản phẩm, kế hoạch tài chính, kế hoạch nhân sự, kế hoạch phát triển thị trường sẽ ảnh hưởng tới kết quả và hiệu quả sản xuất kinh doanh của HTX, từ đó, ảnh hưởng tới sự phát triển của HTX.

** Công tác hạch toán kế toán*

Hạch toán kế toán là một phần không thể thiếu của quản lý HTX. Để ghi nhận, xử lý và cung cấp thông tin đáp ứng nhu cầu sử dụng thông tin của các nhà quản lý, đòi hỏi công tác ghi chép, tính toán, phản ánh số hiện có, tình hình luân chuyển và sử dụng tài sản, quá trình và kết quả hoạt động sử dụng kinh phí của các đơn vị phải kịp thời, chính xác. Thông qua công tác hạch toán từng HTX có thể kiểm tra tình hình thực hiện kế hoạch thu chi tài chính, kiểm tra việc giữ gìn và sử dụng tài sản, sử dụng kinh phí, phát hiện và ngăn ngừa kịp thời những hành động tham ô, lãng phí, xâm phạm tài sản, vi phạm các chế độ chính sách, kinh tế của HTX mình. Trên cơ sở kết quả của công tác hạch toán kế toán, các nhà quản lý của HTX có thể đưa ra các quyết định phát triển HTX phù hợp.

Tài liệu tham khảo

1. ICA (2012) Tuyên bố về Hợp tác xã. Tài liệu lưu trữ ngày 4 tháng 2 năm 2012 tại Wayback Machine. Liên minh hợp tác xã quốc tế.
2. Virak Chom (2017) Phân tích Mô hình Hợp tác cho Khởi nghiệp, Luận văn Thạc sĩ, Thạc sĩ Đổi mới và Khởi nghiệp Công nghệ, Porto University, Portugal.
3. AHA (2013). *Điểm mạnh và hạn chế của Hợp tác xã là gì?* American Historical Association (AHA).. URL: <https://www.historians.org/about-aha-and-membership/aha-history-and-archives/gi-roundtable-series/pamphlets/why-co-ops-what-are-they-how-do-they-work/what-are-the-strengths-and-weaknesses-of-cooperative-business>. Tải về ngày 12/1/2021.
4. Fairbairn, B. (1994). Ý nghĩa của Hợp tác: Những người tiên phong của Hợp tác và các nguyên tắc hợp tác (No. 31778). University of Saskatchewan, Centre for the Study of Cooperatives.
5. Quốc hội (2012). Luật Hợp tác xã 2012 số 23/2012/QH13 thông qua tại Hà Nội, ngày 20 tháng 11 năm 2012
6. Opie, R., & Senior, N. W. (1929). Kinh tế xã hội cao cấp. Tạp chí Kinh tế hàng quý. (1929) 43 (2): 363-375. DOI: <https://doi.org/10.2307/1882479> Published: 01 February 1929

7. Gartenstein, D. (2015). Sự khác biệt giữa HTX và các doanh nghiệp truyền thống khác. Azcentral. URL <http://yourbusiness.azcentral.com/differences-between-cooperatives-traditionalbusinesses-12420.html>. Tải về ngày 12/1/2021
8. Quốc hội (2014). Bộ luật đầu tư 2014 số 67/2014/QH13 thông qua tại Hà Nội, ngày 26 tháng 11 năm 2014
9. Quốc hội (2015). Bộ luật dân sự 2015 số 91/2015/QH13 thông qua tại Hà Nội, ngày 24 tháng 11 năm 2015.
10. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII của Đảng, tháng 6 năm 1996.